

GYÓGYÍTÓ NÖVÉNYEK

SZKA_207_16

A TERMÉSZET AJÁNDÉKAI AZ EMBEREKNEK

Készítette: dr. Neumayer Éva

SZOCIÁLIS, ÉLETVITELI
ÉS KÖRNYEZETI KOMPETENCIÁK

7. ÉVFOLYAM

MODULVÁZLAT

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
I. RÁHANGOLÁS, A FELDOLGOZÁS ELŐKÉSZÍTÉSE					
I/a Milyen gyógynövényeket ismerünk?					
A	A tanulók párokat alkotnak, és igyekeznek összeírni minél több olyan gyógynövényt, amelyek hatását is ismerik. Rövid felkészülés után minden pár bemondhatja egy-egy gyógynövény nevét a táblázatba. 10 perc	Gondolkodás Figyelem Kommunikáció	Kooperatív tanulás – páros szóforgó Frontális osztálymunka – tanári magyarázat	Jegyzetfüzet Írószerszámok	P1 (Gyógynövénytáblázat) Ragasztógyurma Vastag színes fíltollak
B	A tanulók bemutatják az otthonról hozott gyógynövényeket, illetve azok képeit. A tanár a bemutatott anyagokat bevezeti a táblázatba. 10 perc	Figyelem Kommunikáció	Frontális osztálymunka – beszélgetőkör, tanári magyarázat		P1 (Gyógynövénytáblázat) Vastag színes fíltollak
I/b A gyógynövények illata					
A,B	A tanár kiosztja a tanulóknak az illatmintákat. Az illat alapján próbálják megtalálni az azonos illatmintával rendelkező párjukat. Közös kitalálják, hogy milyen gyógynövénytől származik a minta. 15 perc	Együttműködés	Kooperatív tanulás – páros felfedezés		P2 (Illatpárosítás) A P2 alapján elkészített illatminták és táblázat

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
II. ÚJ TARTALOM FELDOLGOZÁSA					
II/a Gyógynövények megismerése I.					
A	A tanár vetítéssel és szemléltetéssel egybekötött előadást tart a gyógynövényekről. A tanulók a saját gyógynövénytablázatukba jegyzetelnek (D1 melléklet). 20 perc	Figyelem Információkezelés	Frontális osztálymunka – tanári előadás Egyéni jegyzetelés	D1 (Gyógynövénytablázat) Írószerszámok	P3 (Gyógynövények) Számítógép, projektor
B	A tanulók 4 fős csoportokat alakítanak. Kialakítják a szakértői csoportokat, akik négy különböző gyógynövény bemutatóját készítik el. 20 perc	Információkezelés Együttműködés Kreativitás	Kooperatív tanulás – szakértői mozaik, tablókészítés	D2 (Gyógynövények) Csomagolópapír Vastag színes filctollak	A D2 alapján előkészített gyógynövény kártyák
II/b Gyógynövények megismerése II.					
A	A tanulók 4-5 fős csoportokat alkotnak, és a csoporton belül összehasonlítják jegyzeteiket. A tanár a csoportok segítségével kiegészíti a foglalkozás elején megkezdett P1 Gyógynövénytablázatot. 20 perc	Rendszerezés Együttműködés Figyelem Kommunikáció	Kooperatív tanulás – szóforgó, csoport szóforgó	Kitöltött D1 (Gyógynövény- tablázatok) Írószerszámok	P1 (Gyógynövénytablázat) Vastag színes filctollak
B	A tanulók megtekintik az elkészült tablókat, majd a tanár irányításával beszélgetnek a bemutatott növényekről. A bemutatott növények adatai bekerülnek a P1 Gyógynövénytablázatba. 20 perc	Figyelem Kommunikáció Véleményalkotás	Kooperatív tanulás – tárlátogatás Frontális osztálymunka – beszélgetőkör	Elkészült bemutatótablók	Üres falfelület Ragasztógyurma P1 (Gyógynövénytablázat) Vastag színes filctollak

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek	
				Diák	Pedagógus
III. AZ ÚJ TARTALOM ÖSSZEFOGLALÁSA, ELLENŐRZÉS ÉS ÉRTÉKELÉS					
III/a Összefoglalás					
A,B	A csoportok a D2 Gyógynövények című melléklet, illetve saját ismereteik segítségével és a tanár irányításával kiegészítik a P1 Gyógynövény-táblázatot. 15 perc	Figyelem Együtműködés Kommunikáció	Kooperatív tanulás – csoport szóforgó Frontális osztálymunka – tanári magyarázat	D2 (Gyógynövények)	P1 (Gyógy- növény-táblázat) Vastag színes filctollak
III/b Záró beszélgetés					
A,B	A tanulók a tanár irányításával megbeszélik az elvégzett munkát. 10 perc	Figyelem Véleményalkotás	Frontális osztálymunka – beszélgetőkör		P5 (Záró beszélgetés)

TANÁRI SEGÉDLETEK

P1 – Gyógynövénytáblázat

A növény neve	Felhasznált rész(ek)	Gyűjtés ideje, módja	Elsődleges feldolgozás módja		Előfordulás Védett-e?	Hatás (mérgező-e?)
			Szárítás	Illóolaj-kivonás		
1.						
2.						
3.						
4.						

P2 – Illatpárosítás

Anyagszükséglet:

- A tanulók létszámának megfelelő számú, jól zárható, kis méretű doboz (legegyszerűbb a kiürült filmes doboz);
- a tanulók létszámához képest fele annyi fajta illóolaj (10 ml-es kiszerelésben lehet kapni).

Előkészítés:

Ha az osztály 30 fős vagy annál nagyobb létszámú, két csoportban is játszható a feladat. Így elegendő a létszám negyedének megfelelő számú illóolaj.

A tanár a filmes dobozokba elhelyez egy-egy, illóolajjal átitatott, kb. 2x2 cm-es méretű, tiszta rongydarabot vagy vattadarabot. Két-két dobozban legyen azonos illóolaj. A dobozokat be- számozza (alkoholos filccel, vagy a dobozba tett papírdarabbal), és táblázatot készít arról, hogy melyik számú dobozban milyen illat van, és melyek vannak párban. Később ennek alapján lehet megmondani, hogy a tanulók megtalálták-e párjukat, és felismerték-e az illatot.

P3 – Gyógynövények

Vetített képes előadás a gyógynövényekről a mellékelt képek, a rövid növényleírások és a szakirodalom felhasználásával. A vetítésnél helyezzünk súlyt a felhasznált növényi részekre, a hatásra, valamint arra, hogy milyen szabályok érvényesek a gyűjtésre. Mennyit szabad gyűjteni, védett-e a szóban forgó növény stb.?

Alapismeretek gyógynövényekről

(nem helyettesíti a szakirodalmat)

Fogalmak

Gyógynövény: olyan növény, ami ún. másodlagos anyagcseretermékeket tartalmaz. Ezek az anyagcseretermékek általában a növények számára is hasznosak: rovarcsalogatók vagy éppen -riasztók, jelzésfajtársaknak, allelopátiás hatás (másik növényre való hatás) stb.

Drog: Elsődleges feldolgozás által nyert, felhasználásra kerülő gyógynövény rész. Általában szárított részek vagy illóolaj.

Hatóanyagcsoportok

- illóolajok
- poliszacharidok, nyálkaanyagok
- flavonoidok
- keserűanyagok
- alkaloidok (N tartalmú vegyületek)
- erős hatás/mérgező
- adagolás!
- fajok: nadragulya, csattanó maszlag, vérehulló fecskefű

Gyűjtés

- felhasznált részek – gyűjtési időpontok
- virág – virágzaskor, ált. teljes virág, néha bimbósan
- termés – termésérés vagy előtte
- virágos leveles szár (herba) – ált. virágzaskor
- gyökér – késő ősz vagy kora tavasz

- területek
- lehetőleg úttól távol
- olyan hely, ahol az adott fajból sok van
- nagyságrend
- általános szabály: 1:10=gyűjtött:maradó
- ha kevés van egy helyen, nem szabad gyűjteni!
- védettség (faj, terület)
- védett faj nem gyűjthető, legfeljebb engedéllyel
- védett területről növény nem gyűjthető – legfeljebb engedéllyel

Termesztés

- indok:
- nagyobb mennyiség szükséges
- egyenletesebb minőség szükséges
- védett faj, máshogy nem gyűjthető (például gyapjas gyűszűvirág)
- Magyarországon nem őshonos, de termeszthető (például mediterrán fajok – levendula, rozmarin, bazsalikom)
- fajok
- kb. 40 termesztett Magyarországon
- területek
- termesztési körzetek
- például levendula: Tihany; majoránna, bazsalikom: Kalocsa környéke
- hidegtűrőbbek: Nógrád

Elsődleges feldolgozás

- szárítás
- cél: hatóanyag megőrzés, tartósítás
- természetes: padlás vagy más hely
- mesterséges: melegelevegő befúvás (tálcás, kamrás, futószalagos, terményszárító padozat)
- illóolaj-kivonás

- általában vízgőz-desztilláció (lepárlás), de lehet oldószeres kivonás vagy egyéb módszer is
- cél: illóolaj kivonás, hosszabb ideig megőrzés

Felhasználási területek

- gyógynövény
- gyomor, megfázás, bőr, izület, csont, szív-, érrendszer, légzőszervek stb.
- fűszer
- illatszer
- festés

P4 – Teafőzés, fonalfestés

Teafőzés

Kellékek: Gyógynövények, víz, teafőző, (rezsó, tűzhely, vízforraló), poharak és annyi kancsó, ahányféle teát főzünk.

Forraljunk vizet, majd tegyük bele a gyógynövényeket – ekkor már nem kell tovább főzni. Fél liter teához általában elegendő fél marok szárított gyógynövény. A legjobb, ha többféle teát is megkóstolhatnak a gyerekek.

Ajánlott teák: hársfa, kakukkfű, kamilla, borsmenta (Vigyázat: nem minden gyógynövény alkalmas teafőzésre!).

Fonalfestés

Kellékek: Rezsó/tűzhely, nagyobb fazék (amit nem használunk más célra), növényi részek, festetlen gyapjúfonal, víz.

A gyapjúfonalak festése igen látványos feladat. Érdekes annyi fonalat festeni, hogy a tanulók egy-egy kisebb tárgyat készíthessenek belőle később. Készítsünk a fonalból laza motringokat, hogy a festőlé mindenütt átjárhassa! A színek rögzítéséhez (fixálásához) a fonalakat előre pácolni kell. Legegyszerűbb a háztartási boltokban kapható timsóval előkezelné. A timsót vízben feloldjuk, felforraljuk, majd ebben áztatjuk a fonalat. A pácléből kivéve rögtön festhetünk is.

A vizet felforraljuk, beletesszük a növényi részeket, addig főzzük, hogy jól kiázzon, majd beletesszük a fonalat és azzal is főzzük 5 percig. A vízben hagyjuk kihűlni. A foglalkozás alatt látható már a festés eredménye.

Ajánlott növények: diólevél (barna), csalán levél (zöld), orbáncfű virágzat és levél (barnás), kanadai aranyvessző virágzat (sárga), tejoltó galaj virágzat (sárga), bodzatermés (lila)
(Részletesebb leírás: Kemendi Ágnes: *Festőnövények* c. könyve)

A megfestett fonalakból a tanulók technika vagy rajzórán csomózhathatnak vagy szőhetnek különböző tárgyakat

P5 – Záró beszélgetés

Szempontok

Kik szeretnének ezután többet foglalkozni a gyógynövényekkel?
Miért?

Kik szeretnének rendszeresen gyógynövény főzeteket és teákat fogyasztani?

Hogyan éreztétek magatokat a csoportmunka során?

Hogyan sikerültek a bemutató tablók? Melyik tetszett a legjobban?

Miért?